

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 24ης Νοεμβρίου 1993 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-267/91 και C-268/91,

που έχουν ως αντικείμενο αίτηση του tribunal de grande instance de Strasbourg (Γαλλία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο των ποινικών δικών που εκκρεμούν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου κατά των

Bernard Keck

και

Daniel Mithouard,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των κανόνων της Συνθήκης ΕΟΚ περί ανταγωνισμού και περί ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της Κοινότητας,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους O. Due, Πρόεδρο, G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, Díez de Velasco και D. A. O. Edward, προέδρους τμήματος, K. N. Κακούρη, R. Joliet, F. A. Schockweiler, G. C. Rodríguez Iglesias, F. Grévisse, M. Zuleeg, P. J. G. Kapteyn και J. L. Murray, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: W. Van Gerven

γραμματέας: D. Louterman-Hubeau, κυρία υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

- ο D. Mithouard, εκπροσωπούμενος από τον M. Meyer, δικηγόρο Στρασβούργου,
- ο B. Keck, εκπροσωπούμενος από τον J.-P. Wachsmann, δικηγόρο Στρασβούργου,
- η Γαλλική Κυβέρνηση εκπροσωπούμενη από τον Ph. Rouzoulet, Υποδιευθυντή της Διευθύνσεως Νομικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών και από την H. Duchêne, Γραμματέα Εξωτερικών Υποθέσεων στη Νομική Διεύθυνση του ίδιου υπουργείου,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Φ. Π. Γεωργακόπουλο, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του κράτους,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον R. Wainwright, νομικό σύμβουλο, και τη V. Melgar, εθνική υπάλληλο στη διάθεση της Νομικής Υπηρεσίας, επικουρούμενους από τον H. Lehman, δικηγόρο Παρισιού,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις που ανέπτυξαν ο D. Mithouard, εκπροσωπηθείς από τους Meyer και Huet, δικηγόρο Στρασβούργου, η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 9ης Μαρτίου 1993,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 28ης Απριλίου 1993,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με δύο αποφάσεις της 27ης Ιουνίου 1991, που περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 16 Οκτωβρίου του ίδιου έτους, το tribunal de grande instance de Strasbourg υπέβαλε, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των διατάξεων της ίδιας Συνθήκης περί ανταγωνισμού και περί ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της Κοινότητας.
- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο ποινικών δικών κατά των Keck και Mithouard που κατηγορούνται ότι μεταπώλησαν προϊόντα σε τιμές χαμηλότερες της πραγματικής τιμής αγοράς, κατά παράβαση του άρθρου 1 του γαλλικού του νόμου 63-628 της 2ας Ιουλίου 1963, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 32 της ordonnance 86-1243 της 1ης Δεκεμβρίου 1986.
- 3 Ο Keck και ο Mithouard υποστήριξαν, αμυνόμενοι, ότι η γενική απαγόρευση της μεταπώλησεως σε τιμή κάτω του κόστους, όπως αυτή που προβλέπουν οι επίδικες διατάξεις, δεν συμβιβάζεται με το άρθρο 30 της Συνθήκης ούτε με τις αρχές της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, των υπηρεσιών, των κεφαλαίων και του ελεύθερου ανταγωνισμού εντός της Κοινότητας.
- 4 Εκτιμώντας ότι του είναι αναγκαία η ερμηνεία ορισμένων διατάξεων κοινοτικού δικαίου, το tribunal de grande instance de Strasbourg ανέστειλε τη διαδικασία σε αμφότερες τις υποθέσεις και υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Συμβιβάζεται η απαγόρευση της μεταπώλησεως σε τιμή κάτω του κόστους, που θεσπίζει το άρθρο 32 της ordonnance 86-1243 της 1ης Δεκεμβρίου 1986 στη Γαλλία, με τις αρχές της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων, του ελεύθερου ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς και της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας που θέτει η Συνθήκη της 25ης Μαρτίου 1957 περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και ειδικότερα τα άρθρα 3 και 7 της εν λόγω Συνθήκης, δεδομένου ότι η γαλλική νομοθεσία είναι πράγματι ικανή να νοθεύσει τον ανταγωνισμό:

- α) αφενός, καθότι απαγορεύει μόνο τη μεταπώληση σε τιμή κάτω του κόστους και εξαιρεί του πεδίου εφαρμογής της απαγορεύσεως τον κατασκευαστή, ο οποίος είναι ελεύθερος να πωλήσει στην αγορά το προϊόν που κατασκευάζει, μεταποιεί ή βελτιώνει έστω και σε πολύ μικρό βαθμό, σε τιμή χαμηλότερη της τιμής κόστους,
 - β) αφετέρου, καθότι νοθεύει, ιδίως σε παραμεθόριες περιοχές, τον ανταγωνισμό μεταξύ διαφόρων επιχειρηματιών, αναλόγως της ιθαγενείας και του τόπου εγκαταστάσεώς τους;»
- 5 Στην έκθεση ακροατηρίου αναπτύσσονται διεξοδικώς τα πραγματικά περιστατικά των διαφορών στις κύριες δίκες, η εξέλιξη της διαδικασίας καθώς και οι γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο. Τα στοιχεία αυτά της δικογραφίας δεν επαναλαμβάνονται πιο κάτω παρά μόνο καθόσον απαιτείται για τη συλλογιστική του Δικαστηρίου.
- 6 Πρέπει να σημειωθεί εκ προοιμίου ότι οι διατάξεις της Συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων εντός της Κοινότητας είναι άσχετες με τη γενική απαγόρευση της μεταπωλήσεως σε τιμή κάτω του κόστους, η οποία αφορά την εμπορία των προϊόντων και επομένως είναι ξένες προς το αντικείμενο της διαφοράς στην κύρια δίκη.
- 7 Όσον αφορά την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων που διατυπώνει το άρθρο 7 της Συνθήκης, από τις αποφάσεις περί παραπομπής προκύπτει ότι το εθνικό δικαστήριο έχει αμφιβολίες ως προς το αν συμβιβάζεται προς τη διάταξη αυτή η απαγόρευση της μεταπωλήσεως σε τιμή κάτω του κόστους, δεδομένου ότι μπορεί να θέσει τις επιχειρήσεις στις οποίες αυτή εφαρμόζεται σε μειονεκτική μοίρα συγκριτικά με τους ανταγωνιστές τους που αναπτύσσουν δραστηριότητα σε κράτη μέλη όπου επιτρέπεται η μεταπώληση σε τιμή κάτω του κόστους.
- 8 Επ' αυτού πρέπει να σημειωθεί ότι το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις που ασχολούνται με πωλήσεις εντός διαφορετικών κρατών μελών υπόκεινται σε διαφορετικές νομοθεσίες από τις οποίες οι μεν απαγορεύουν τη μεταπώληση σε τιμή κάτω του κόστους, οι δε την επιτρέπουν δεν συνιστά διάκριση κατά την έννοια του άρθρου 7 της Συνθήκης, εφόσον η επίδικη στις κύριες δίκες εθνική νομοθεσία εφαρμόζεται σε όλες τις πωλήσεις που πραγματοποιούνται εντός του

εθνικού εδάφους ανεξαρτήτως της ιθαγένειας των προσώπων που τις πραγματοποιούν (βλ. απόφαση της 14ης Ιουλίου 1988, 308/86, Lambert, Συλλογή 1988, σ. 4369).

- 9 Τέλος, από το προδικαστικό ερώτημα προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διαφωτιστεί ως προς τα ενδεχόμενα βλαπτικά του ανταγωνισμού αποτελέσματα της επίδικης ρύθμισης, μνημονεύοντας τις θεμελιώδεις αρχές της Κοινότητας που διατυπώνονται στο άρθρο 3 της Συνθήκης, χωρίς όμως να έχει αναφερθεί στις ειδικές διατάξεις αυτής με τις οποίες οι αρχές αυτές εξειδικεύονται στον τομέα του ανταγωνισμού.
- 10 Υπό τις συνθήκες αυτές, λαμβανομένων υπόψη των επιχειρημάτων που ανέπτυξαν τα μέρη καθώς και της συζητήσεως ενώπιον του Δικαστηρίου και προκειμένου να δοθεί λυσιτελής απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, πρέπει να εξετασθεί η απαγόρευση της μεταπωλήσεως σε τιμή κάτω του κόστους υπό το πρίσμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων.
- 11 Το άρθρο 30 της Συνθήκης απαγορεύει τους ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών καθώς και τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος μεταξύ των κρατών μελών. Κατά πάγια νομολογία, μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό αποτελεί κάθε μέτρο ικανό να παρεμποδίσει άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά το ενδοκοινοτικό εμπόριο.
- 12 Πρέπει να σημειωθεί ότι η εθνική νομοθεσία που απαγορεύει γενικώς τη μεταπώληση σε τιμή κάτω του κόστους δεν έχει ως αντικείμενο να ρυθμίσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.
- 13 Βεβαίως μια τέτοια νομοθεσία είναι ικανή να περιορίσει τον όγκο των πωλήσεων και κατά συνέπεια τον όγκο των πωλήσεων προϊόντων προελεύσεως άλλων κρατών μελών εφόσον αφαιρεί από τους επιχειρηματίες τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν μια συγκεκριμένη μέθοδο προωθήσεως των πωλήσεων. Διερωτάται όμως το Δικαστήριο αν το ενδεχόμενο αυτό αρκεί για να προσδώσει στην επίδικη νομοθεσία τον χαρακτήρα μέτρου ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών.

- 14 Δεδομένου ότι οι επιχειρηματίες επικαλούνται ολοένα και περισσότερο το άρθρο 30 της Συνθήκης προς αμφισβήτηση κάθε είδους ρυθμίσεων που έχουν ως αποτέλεσμα να περιορίζουν την εμπορική τους ελευθερία, ακόμη και αν δεν αφορούν τα προϊόντα προελεύσεως άλλων κρατών μελών, το Δικαστήριο θεωρεί αναγκαίο να επανεξετάσει και να διευκρινίσει τη σχετική νομολογία του.
- 15 Σύμφωνα με την απόφαση στην υπόθεση Cassis de Dijon (απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 1979, 120/78, Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 321), μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος, απαγορευόμενα από το άρθρο 30, αποτελούν τα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων που δημιουργεί, ελλείψει εναρμονίσεως των νομοθεσιών, η επί των εμπορευμάτων προελεύσεως άλλων κρατών μελών όπου αυτά νομίμως παρασκευάζονται και διατίθενται στο εμπόριο εφαρμογή κανόνων που αφορούν τους όρους στους οποίους πρέπει να ανταποκρίνονται τα εμπορεύματα αυτά (όπως αυτοί που αφορούν την ονομασία, τη μορφή, τις διαστάσεις, το βάρος, τη σύνθεση, την παρουσίαση, τη σήμανση, τη συσκευασία τους), ακόμη και αν οι κανόνες αυτοί εφαρμόζονται αδιακρίτως σε όλα τα προϊόντα, εφόσον η εφαρμογή τους δεν δικαιολογείται από κάποιο στόχο γενικού συμφέροντος ικανό να υπερισχύσει των απαιτήσεων της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων.
- 16 Εξάλλου όμως, πρέπει να θεωρηθεί ότι η επί προϊόντων προελεύσεως άλλων κρατών μελών εφαρμογή εθνικών διατάξεων που περιορίζουν ή απαγορεύουν ορισμένες μορφές πώλησεως, αντίθετα προς ό,τι έχει κρίνει μέχρι στιγμής το Δικαστήριο, δεν είναι ικανή να επηρεάσει άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, κατά την έννοια της νομολογίας Dassonville (απόφαση της 11ης Ιουλίου 1974, 8/74, Συλλογή τόμος 1974, σ. 411), αρκεί οι διατάξεις αυτές να εφαρμόζονται σε όλους τους επιχειρηματίες που ασκούν τη δραστηριότητά τους στο εθνικό έδαφος και αρκεί να επηρεάζουν κατά τον ίδιο τρόπο, και νομικώς και πραγματικώς, την εμπορία των εγχωρίων προϊόντων και των προϊόντων προελεύσεως άλλων κρατών μελών.
- 17 Πράγματι, από τη στιγμή που πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές, η εφαρμογή ρυθμίσεων αυτού του είδους στην πώληση προϊόντων προελεύσεως άλλου κράτους μέλους, τα οποία ανταποκρίνονται στις προδιαγραφές που έχει θεσπίσει το κράτος αυτό, δεν είναι ικανή να παρεμποδίσει την πρόσβασή τους στην αγορά ούτε να τη δυσχεράνει όπως δεν δυσχεραίνει την πρόσβαση στην αγορά των εγχωρίων προϊόντων. Επομένως, οι ρυθμίσεις αυτού του είδους δεν εμπύπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30 της Συνθήκης.

- 18 Κατά συνέπεια, στο προδικαστικό ερώτημα του εθνικού δικαστηρίου αρμόζει η απάντηση ότι το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν έχει εφαρμογή ως προς εθνική ρύθμιση που απαγορεύει γενικώς τη μεταπώληση προϊόντων σε τιμή κάτω του κόστους.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 19 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γαλλική Κυβέρνηση, η Ελληνική Κυβέρνηση και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με δύο αποφάσεις της 27ης Ιουνίου 1991 το tribunal de grande instance de Strasbourg, αποφαινεται:

Το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν έχει εφαρμογή ως προς εθνική ρύθμιση που απαγορεύει γενικώς τη μεταπώληση προϊόντων σε τιμή κάτω του κόστους.

Due	Mancini	Moitinho de Almeida	Díez de Velasco	
Edward	Κακούρης	Joliet	Schockweiler	
Rodríguez Iglesias	Grévisse	Zuleeg	Kapteyn	Murray

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 24 Νοεμβρίου 1993.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

J.-G. Giraud

O. Due